

להשתמש בתחבולות להוריד את האיסור מדאורייתא לדרבנן

שאלה:

האם מותר ורצוי לחפש אפשרויות ותחבולות שעל ידם יהא מותר לעשות דברים שאילולי זה היה איסור בתורה, ואם נאמר שאסור, עדיין השאלה אם מותר לעשות כן כדי שלא יצטרך לעבור איסור תורה לצורך חולה שיש בו סכנה. ואם תמצא לומר שמותר עדיין נשאל אם מותר לעשות עצות שלא יעבור איסור תורה אבל יעבור איסור דרבנן כדי להקל האיסור, או שמא אסור, שיש לחוש שמא ילמדו ממנו למקום אחר שאין בו סכנה ויעברו איסור דרבנן ואם מותר לעשות תחבולות להתיר איסורים בדרך הערמה.

תשובה:

נביא כל המקומות שעלו בזכרוני, בהן המקומות שמצאנו בגמ' ובפוסקים שהורו לעשות תחבולות (רשימה ב) וכן המקומות שמצאנו בגמ' שאסרו לעשות כן (רשימה ג), ונשתדל למצא טעם ליישב ולהסביר הדברים. ובראשונה נביא חמש המקומות שמצאנו שאסרו (רשימה א).

(רשימה א)

- 1) טלית של פשתן יעשה כנפות עור ויטיל בו ציצית צמר — מג"א סימן ט' סק"ח. וכמה אחרונים חולקים עליו מטעם שיבוא לטעות.
- 2) מי שנקרעו לו ציציותיו בשבת מותר ללבושו משום כבוד הבריות. וקשה למה לא יקנה טליתו לאחר ויחזור וישאל ממנו ויפטר מן התורה ויתקן איסור תורה. תירץ שיש לחשוש שיעשה כן לעולם. מג"א סקי"ג. וקשה למה בלוקח כלי מהגוי נתנו עצה זו אלא ששם מותר גם מדרבנן כנלענ"ד.
- 3) אסור לסגור עיניו לפני שכא החכם שלא יצטרך לקום מפניו שנאמר ויראת מאלוקיך (קדושין לב ב) ועיין יור"ד (סי' רמ"ו) פתחי תשובה שפירש שבאמת פטור כשאנו רואה, ומ"מ אסור, וקשה שציצית נראה שסדין בקייטא (מנחות מא א) רק בעידן ריתחא וכאן איסור גמור.
- 4) בשאלת מהרי"ל דיסקין כתב שהמוכר עצמו לגוי אסור שעובד בשבת נוקשה לענ"ד למה מותר לצאת בשיירה במקום שיצטרכו לחלל שבת (עי' או"ח רמט ד). משנה ע"ז כא, ב אין משכירין להם בתים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות, ובגמ' מאי אין צריך לומר שדות משום דאית ביה תרתי חדא חניית קרקע וחדא דקא מפקע ליה ממעשר אי הכי בתים נמי איכא תרתי חדא חניית קרקע וחדא דקא מפקע ליה ממזוזה, אמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר, ובתוס' שם ד"ה הו פירשו שזה שאסור להפקיע ממעשר היינו למ"ד יש קנין שמפקיע השרה

כשמוכרה לגוי ממעשר שגם אם יזרענה ישראל פטורה וגזרינן שכירות אטו מכירה.

(רשימה ב)

- 1) ילמד אדם לתוך ביתו וילמד לנערותיו לאסור עצמן וכו' כל ממון שיתנו לה בתורת קידושין אם לא בפני פלוני ופלוני. ואלו רצה לתקן הקהלות יעשה תקנה במעמד כולן ויפקיעו הפקע גמור. תשובת הרשב"א תקנא והובא בסימן מב.
- 2) מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי עוד אחרת מוליכו פחות פחות מד' אמות (שבת קנג).
- 3) בדליקה התיירו (שבת קכא א) כל המכבה אינו מפסיד, ובמ"ב בהקדמה לשבת שאם מרדו תרנגולותיו הלומד הלכות שבת יודע שמותר לומר כל המציל אינו מפסיד.
- 4) כלי חרס חדשים מלאין מים ומעמידין בפני הדליקה והן מתבקעין ומכבין את הדליקה (שבת קכ ב שגרמא מותר).
- 5) עצה שיתחייב לגרש שיתחייב שאם יעשה כך וכך מוחל על שיעבורו שיש על אשתו.
- 6) עצה ללוות ברכית ששני אנשים יתחייבו כל אחד בשטר אלף זוז, וכל אחד מוכר שטרו לאדם שלישי בפחות (חו"ד).
- 7) שני מצורעין שנתערבו קרבנותיהן ומת אחד מהם כותב נכסיו לאחר ומביא חטאת העוף הבא על הספק שנעשה עני (נדה ע,א).
- 8) ללבוש בגדי צבעונין להקל על כתמיהן ולכן לא גזרו על בגדי צבעונין (נדה סא ב).
- 9) המצאת אחרונים ברואה מחמת תשמיש לבדוק במכחול בלי שפופרת.
- 10) עצה לטהר ממזרים לישא שפחה ונעצה לספק ממזר לשחרר שפחה על תנאי רדב"ן (קדושין סט א).
- 11) להכניס מטתו למקום שהגשם נכנס ויהיה גרף של רעי (ביצה טו ב).
- 12) גט מוקדם עצה ליתן על ידי שליח.
- 13) עצה להמשיך אכילה כליל פסח אחר חצות, להתנות על כזית שאוכלין לפני חצות שהוא יהיה אפיקומן בתנאי אם פסח נאכל עד חצות (אבני נזר אר"ח).
- 14) לכבות דליקה בזה"ז מותר משום איבה בלא איסור דאורייתא (חת"ס פ).
- 15) שכח ולא הביא סכין מביאו כלאחר יד (פסחים סו א).
- 16) נשתפך חמימי של מילה ניחם ליה אגב אימיה (ערובין סח א).
- 17) למכור בכור בזה"ז לגוי או לעשות בו מום לפני שגולד.
- 18) מערימין על הבכור שאומר אם זכר הרי העובר קדוש לעולה ואם נקבה שלמים.
- 19) מערימין על מעשר שני אומר לחבירו הילך מעות ופדה מע"ש, היה עומד בגורן אומר הפירות הללו נתונים לך במתנה (ב"מ מו א).
- 20) צבע תפילין לא לשמה עצה לצבוע פעם שניה לשמה, ועצה ממ"ב להפוך הרצועה ולצבוע שם שלא לשמה מעביר עליו קולמוס לר"י (גיטין יא א).

- (22) עצה לעשות תנאי כגט לפני הכתיבה, להתנות התנאי במינוי השליחות, וכשר גם לדעת הרמב"ם.
- (23) ביש לו אח מומר להתנות שמקדש בתנאי.
- (24) ליתן אחרוג מתנה ע"מ להחזיר (קדושין ו ב).
- (25) הקונה בית בארץ ישראל אומר לגוי וכותב השטר, ויש אומרים שיכתוב הגוי בכתב גלחות שאינו אסור מן התורה (גיטין ח ב).
- (26) יתרות בתפילין למחוק ולהגדיל האותיות (או"ח לב יח).
- (27) כיצד להפריש חלה טמאה ביו"ט של פסח תטיל בצונן לא לקרוא שם עד שתתפח (פסחים ז א).
- (28) יו"ט הראשון שחל בשבת מביאין הלולבים מערב שבת ומלמדים כל מי שהגיע לולבי בידו הרי הוא שלו במתנה (סוכה מב ב).
- (29) אם נתנו אפר במים חמין שביורה קודם שהניחו קדירות בשר וחלב ומשמע שגם לכתחילה מותר לעשות כן וכך נוהגים בבישול בצים (יורה דעה צה ד).
- (30) וושט אין לו בדיקה מבחוץ, כיצד יעשה אם עוף בודק הקנה מבחוץ ושושט ואח"כ מהפך הוושט ובודקו מבפנים (יו"ד לג ו).
- (31) לעשות גבינה מעור קיבה כשירה, להוציא הקיבה שלא יכבש מעל"ע, ובשבת להוציא על ידי גוי, וכן בלולב (חת"ס יו"ד פ"ז סק"ט).
- (32) שומן ששהה ג' ימים בלא מליחה עצתו לבשלו במים שיש בהם ס' נגד השומן (רע"א מ"ד וחור"ד ס"ט ס"ק כא).
- (33) עוף שנתכשל בחלב מרכה עליו עוד עוף שיהיה ס' נגד החלב. (רמב"ם הביאו הב"י סימן צט והט"ז סימן ז).
- (34) פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא (סנהדרין כו א) הכוונה שיזרעו מבלי שיחרשו מקודם ויתחילו בזריעה להקל האיסור (בית הלוי ח"ג).
- (35) דורות האחרונים הכניסו פירותיהן דרך גגין לפוטרם מן המעשר (ברכות לה ב).
- (36) מערים אדם על תבואתו ומכניסו במוץ שלו (פסחים ט א).
- (37) לעבד עורות בתנאי שאם לא יצטרך לס"ת ויקחנו לגט אינו מעבד לשמו (רע"א סימן ג).
- (38) מחוסר כיפורים ערב פסח מקריב כפרתו לאחר התמיד ומעלה אותו על ראשו של מזבח (פסחים ס א).
- (39) ר' טרפון קידש ג' מאות נשים בשני בצורת להאכילן בחרומה ומקשה בירושלמי (יבמות פ"ד הי"ב) וכי לאו הערמה הוא.
- (40) נפל זכוב במים בשבת להוציא הזכוב עם מעט משקה (ט"ז שיט י"ג) ובסידור הרב אוסר.
- (41) הגזול אביו ונשבע לו ומת לזה מאחרים ובאין ונוטלים (סוף ב"ק).
- (42) לא לימא איניש לאשתו בזה"ז אל תסתרי עם פלוני ואם אמר ימחול לה (סוטה ב ב).
- (43) שכח ויצא חוץ לתחום ועצה טובה שאם הוצרך לנקביו יתקרב לצד העיר (או"ח סימן ת"ו).

- (44) עצה לבני בנימין לחטוף נשים בשילה החוללות בכרמים.
- (45) מצוה לתקן העיר בעירוב מחיצות ובעירוב חצירות (עיין תשובת הרא"ש).
- (46) מצילין מהדליקה מזון ג' סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ולובש כל מה שיכול (שבת קיז ב).
- (47) יצא חוץ לתחום שלא לדעת עושין לו מחיצה של בני אדם ויכנס (או"ח סימן תה ד).
- (48) בסדין של צמר יעשה קרן אחת עגולה (מג"א יח ג).
- (49) לנקות המקוה לשפוך חלב שאם ישפך לא יפסול המקוה (יו"ד רא כג).
- (50) לעשות מקוה משלג ולא יפסל משום שאובין (משנה מקוואות פ"ז מ"א).
- (51) ר"מ כתב מגילה בע"פ וכתב עוד אחד מתוך כתב הראשונה וגנו הראשונה.
- (52) לבטל כל מודעי עד סוף ולפסול כל עדים המעידים על המודעה. (רשב"א גיטין הובא בר"ן גיטין לב ב).
- (53) הנשבע לגרש יגרש ויחזור ויגרש.
- (54) לישבע שלא לאכול כותבת ביום הכיפורים ואז מותר לאכול חצי שיעור לכתחילה (חמדת שלמה ור"י מסלנט בשעת המגפה הובא בקהלת יצחק).
- (55) מי שאינו רוצה לפרט הנדר רק בפני בן י"ג שלא ידוע אם הביא שתי שערות עצתו ליקח ג' דיינים והילד הזה ולפרט רק בפני הילד (רע"א בתשובה).
- (56) מקריבין קרבנות בר"ה, בתנאי, אם יבואו עדים יהיו למוסף ואם לא יבואו יהיו לתמיד, (תוס' ביצה ה א ד"ה ונתקלקלו).
- (57) שחט כבשים על שתי הלחם ונאבד הלחם זורק דמן שלא לשמו כדי להתירן באכילה (רמב"ם פ"ח מתמידין ומוספין הי"ב לפי הכ"מ).
- (58) שחט ארבעה כבשים על שתי הלחם מושך שנים מהם וזורק דמן שלא לשמן שאומרים לאדם חטא כדי שחזקה (מנחות מח א).
- (59) ניחא לחבר למעבד איסור זוטא ולא ליעבד ע"ה איסור רבא ותורם שלא מן המוקף (עירובין לב ב).
- (60) מותר לחלל שבת להציל בתו מן השמר.
- (61) חציה שפחה וחציה בת חורין ועבד בה איניש איסורי, כופין רבה ומשחררה (גיטין מ א).
- (62) יש מתירין מניקת חבירו במסרה הולד למינקת ונשבעה המינקת על דעת רבים שלא תחזור בה, ובנשואה עצה שהבעל ישבע שלא יפר שבועתה (שו"ת הגרע"א אהע"ז יג).
- (63) חבית תרומה שנשברה בגת העליונה ובתחתונה חולין טמאים ואינו יכול להציל אפילו רביעית ר"י אומר יטמאה ביד להציל החולין (תרומות פ"ח מ"ט).
- (64) מי שמגלגלים עליו שבועה עצה שלא ישבע, שיטעון איני יודע על הגלגולין (חו"מ סי' עה בש"ך).
- (65) וכן יורשין, יטענו אינם יודעים ליפטר משבועה.
- (66) בדאורייתא אין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו עצה שישלם לו ואז יש לסמוך שעשה שליחותו (אחיעזר).
- (67) לסחוט ענבים על אוכל וכן לחלוב ביו"ט על אוכל (או"ח תקה).

- (68) לחלוב על הארץ מותר בשבת משום צער בעלי חיים (מג"א שכ כג).
 (69) לדרוס עקרב ושאר מזיקין לפי תומו (שבת קכא ב).
 (70) השוחט ואין לו עפר שורף בגד ומכסה ואם הבגד שוה הרכה מבליע הדם בבגד ורוחצו ומכסה אז (יור"ד סימן כח).
 (71) השוחט וצריך לדם נוחר או מעקר (תולין פה ב).
 (72) משקין בהמות לפני שחיטה כדי שירדו הסירכות פ' רבינו שמואל (בריי"ף סוף ביצה).
 (73) השולח בשר על ידי עכו"ם מחתך אתלת (כ"מ כג ב).
 (74) הרוצה לאכול בשר עם חלב שקדים מניח שקדים ליד האוכל ומותר (יור"ד סי' פז).
 (75) עצה להקנות באגב למי שאין לו קרקע, שיודה שיש לו קרקע ואגבן יקנה מטלטלים או ישעבד קרקע ועל גבן ישעבד מטלטלים.
 (76) בספק ברכה לומר ויברך דוד עד המתנשא לכל לראש המוציא לחם מן הארץ.
 (77) עצה למכור לגוי אילנות לג' שנים הראשונות שנות ערלה.
 (78) עצה שיתן המוהל הסכין לאחר בשבת שיהיה מותר לטלטלו למקומו.
 (79) עצה מחכמי ספרד שיועיל אסמכתא שיתחייב בסתם והשני ימחול לו בתנאי.
 (80) והרמ"א כתב עצה אחרת שיודה שנתחייב בב"ד חשוב (חו"מ ריז).

ב] והנה במג"א סימן י"ג סק"ח וז"ל "הקשה אחי המנוח מהר"ר יודא סגל וצ"ל וכו' למה שרינן ללובשו [לטלית שאין בו ציצית] בשבת מפני כבוד הבריות הלא יש תקנה שיתננו לאחר במתנה ויחזור וישאלנו לו ואז הוא פטור מציצית, וכמש"ל סימן שכ"ג לענין טבילת כלים [בשכח לטבול כלי חדש מערב שבת וצריך לו בשבת יתנו לעכו"ם במתנה ויחזור וישאלנו מן העכו"ם, דבכה"ג הוי כלי של עכו"ם ואינו צריך טבילה]. ונ"ל דמ"מ חייב מדרבנן שנראה כשלו כמש"כ בסימן י"ד ס"ג בטלית שאולה לאחר ל' יום, וכל שכן הכא שבאמת הוא שלו. ואם תאמר ומה בכך מ"מ בשבת יעשה כן [ויפטר מציצית מן התורה], יש לומר דא"כ אף בחול יעשה כן יעשה טצדקי למפטר נפשיה מציצית, אבל כשיושב כך בלא ציצית ידע דלא שרינן ליה אלא בשבת משום כבוד הבריות. ולפמ"ש בסימן שו שאסור ליתן מתנה בשבת אלא לצורך שבת, א"כ ה"נ אסור ליתנו במתנה. וכן משמע בשבת קלא א דקאמר הואיל וכידו להפקירן, ולא אמר הואיל וכידו ליתן לנכרי או לקטן" עכ"ל.

ג] ויש לעיין בדבריו, ראשונה אם כדבריו שהנותן במתנה הטלית וחזור ושואלו חייב בציצית מיד מדרבנן ואסור לעבור על דרבנן כדי לא לעבור על איסור דאורייתא, א"כ למה נתנו עצה זו גבי טבילת כלים, והרי כתב הט"ז ביור"ד סימן קכ סט"ז סק"ז על הדין שם שאם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת יתנהו לעכו"ם במתנה ואח"כ ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו, וכן יעשה אפילו בחול במקום שאין לו מקוה, ועל זה כתב הט"ז וז"ל ונ"ל דהאי תקנתיה אינו אלא לפי שעה דהיינו לאותו שבת או שיזדמן לו מקוה כיון שישתקע עולמית ביד ישראל ודאי הוי כלקוח בידו ולא עדיף ממשכון עכו"ם ביד ישראל ודעתו לשקוע דצריך טבילה ותו

דגבי טלית שאולה מצינו ג"כ שפטורה מציצית כל ל' יום ואח"כ חייב דנראה כשלו, על כן הכא נמי נראה שצריך טבילה אחר שאפשר לו לטבול אפילו בכרכה, אבל כיון שאין זה מפורש בפוסקים יש לזהר שיטביל כלי אחר עמו משום חשש ברכה לבטלה עכ"ל. והשתא לפי הט"ז קשה על המג"א איך מועיל העצה להשתמש בכלי בשבת על ידי שיתן לגוי במתנה ויחזור וישאל ממנו הרי מדרבנן חייב כמו בטלית. ונראה לתרץ או ששאני כלי מטלית, שמדובר בכלי חדש שלא הטבילו מערב שבת ואין טלית שאולה חייבת בדרבנן אלא לאחר ל', משא"כ טלית שהיה בידו כבר ל' יום, לכן אף שנותרו במתנה כל ששואלו מיד חייב שהרי הרואים בידו הטלית ל' יום ונראית כשלו. עוד יש לומר שהמג"א חולק על הט"ז וסובר שלא מצינו שהשואל כלי ל' יום חייב בטבילה מדרבנן, ויש סברה שבטלית הרואים שלובשו ל' יום יסברו שהוא שלו ולא יתלו בשאלה שאין שאלה יותר מל' יום, משא"כ בכלי הרואה יתלה שטבל הכלי, משא"כ בטלית ובית שרואה שאין שם מזוזה ולא ציצית. ומה שכתב הט"ז שחייב בטבילה שלא עדיף ממשכון שלקח ישראל מעכ"ם ודעתו שישתקע בידו עולמית חייב בטבילה. לענ"ד לא זכיתי להבין א"כ גם בשבת איך ישתמש בכלי, וכן במקום שאין מקוה הרי דעתו לשקע בידו עולמית. ואף אם נאמר שמשכון שחייב בטבילה אינו מהתורה אלא מדרבנן ומה שמברכין הוא שגם על טבילה דרבנן מברכים וכמו שמברכים על כלי זכוכית, מ"מ איך מותר להשתמש בשבת הרי אסור מדרבנן. ולולא דברי הט"ז יש לומר ששוכר אף דשעתו לשקוע השכירות לעולם אינו דומה למשכון, שמשכון בע"ח קונה משכון, וכמו שמתבאר בט"ז שם ס"ק יד. ונראה אף שבקנין משכון לא מצינו חילוק בין דעתו לשקועיה לבין אין דעתו לשקועיה מ"מ במקום שקונה משכון ודעתו לשקועיה קנה המלוה לגמרי, אבל השוכר אינו קונה משכון ולכן גם בדעתו לשקועיה אינו קונה לגמרי ופטור. אכן המ"ב בסימן שכ"ג הביא לדברי הט"ז להלכה רצ"ע.

ד] ובעיקר סברת המג"א שאסור לעבור באיסור דרבנן כדי להציל עצמו מביטול מצוה דאורייתא, יש לעיין ממה שהעלה האבני מילואים בתשובה סימן י"ח ד"ה ולענ"ד שאיסור דרבנן פשוט שמותר לעבור עליו כדי להנצל מאיסור תורה, ולכן מותר לבטל איסור לכתחילה שיאכל חולה שיש בו סענה, שאף שאין כאן משום פקוח נפש, מכיון שאין הביטול צריך לחולה לרפאותו, מ"מ מותר לבטל להצילו מאיסור תורה עי"ש. וא"כ למה אסר המג"א לעבור איסור דרבנן ללבוש טלית שאולה להצילו מאיסור תורה מה שלובש טלית בלי ציצית, ואף שמותר לבטל המצוה משום כבוד הבריות מ"מ יש להצילו כמו שמצילין חולה מלעבור איסור תורה. ואולי סובר המג"א שמן התורה אין כאן איסור ביטול מצוה, משום שבשבת אנוס הוא וכדעת המרדכי, ואף שהרמ"א כתב שמותר מטעם כבוד הבריות, הרי שסובר כדעה החולקת, ואסור להכניס עצמו לאונס ביטול מצוה, מ"מ האיסור אינו מן התורה רק מדרבנן אסור להכניס עצמו, ונמצא שאינו מציל עצמו מאיסור תורה רק מאיסור דרבנן שאינו מכניס עצמו לאונס ואסור לעבור באיסור דרבנן קל כדי לזכות באיסור דרבנן חמור, ולכן אסור ללבוש טלית שאולה אף שהוא קל, ושיש

בו תרי דרבנן, א' שמכניס עצמו לאונס, ועוד שעוקר החיוב דרבנן כדי להציל עצמו מאיסור חד דרבנן שמכניס עצמו לאונס ביטול מצוה.

ה' ונראה שהדברים שכתבנו למעלה מוכרחין שאם נאמר שאסור לעבור איסור דרבנן אף להציל עצמו מאיסור תורה, קשה איך פסק הרמ"א בסימן שכ"ח סי"א שכל שאפשר לחלל שבת על ידי שינוי ולא יהיה איסור בדבר אסור לחלל שבת בלי שינוי עבור חולה שיש בו סכנה, ולדברי המג"א צריך להיות אסור לחלל בשינוי כדי שלא יבא להתיר גם עבור בריא, וכדרך שחוששין בטלית שאולה. ודוחק לומר שאיסור שינוי ידוע ואין לחשוש שיטעו להתיר לבריא, ואילו טלית שאינה שאולה אינו ידוע, ובע"כ שמודה המג"א שמוותר וחייב לעבור איסור דרבנן כדי להציל מאיסור תורה. אכן בלבושי שרד שם כתב בדעת המג"א שיש איסור דאורייתא להכניס עצמו לאונס. ולדבריו צריך לחלק משום חשש התירו לבטל מצווה בשב ואל תעשה אבל לא התירו לעבור איסור תורה בידים, משום חשש תקלה בעתיד, שאין כת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, ולכן אין לחלל שבת בלי שינוי עבור חולה שיש בו סכנה משום חשש שמא ילמדו מזה להתיר על ידי שינוי גם שלא במקום סכנה, אבל אסור לעשות טעדיקי לפטור מציצית מן התורה ולישאר חייב מדרבנן, כדי לא להכשל בביטול מצוה דרבנן של טלית שאולה.

ו' אכן יש להוכיח שגם במקום שמבטל מצוה בשב ואל תעשה אין חוששין לעשות טעדיקי לקיים המצוה מהתורה ולבטל המצוה מדרבנן, ממה שכתבו התוס' ריש סוכה ב' א' ד"ה כי להוכיח שסוכה שאין גשמים יכולים להיכנס בה פסולה מן התורה, ממה שאמרו שגשמים בחג סימן קללה, ואם פסול סוכה שאין גשמים נכנסים לתוכה הוא מדרבנן, למה זה סימן קללה הרי יכול לקיים המצוה מן התורה. ובתוס' רע"א למשניות הקשה מ"מ אחר שציוו חכמים לשבת בסוכה שנכנסים בה גשמים, איך יקיים המצוה מהתורה בזמן שיורד גשם בחג הרי סוכתו עשויה. ובערוך לנר תירץ שיש עצה שיעשה אדם שני סוכות מערב החג אחת שיורד בה גשם ואחת שאין גשמים נכנסים לתוכה, ובשעה שיורד גשם ישב בסוכה שאין גשמים נכנסים בה, והשתא לפי המג"א קשה שאיך ישב בסוכה שיורד בה גשמים הרי יש חשש שילמד מזה לישב בסוכה כזאת גם בשעה שאין גשמים יורדים. [ודוחק לומר שכיון שעושה שתי סוכות זכור הוא שהרי בשנה שהגשמים מצויין מתחילה יעשה אחרת שיורד בה גשם], אלא ע"כ שאין לבטל מצווה דאורייתא מחמת חשש אף שהביטול הוא בשב ואל תעשה.

עוד יש להוכיח ממה שכתב הרא"ש פסחים פ"י סימן ז' שלכן מקדשין בשבת בביהכ"נ משום אורחים שאין להם מה לאכול, ואף שאין קידוש אלא במקום סעודה, מ"מ כשאין להם סעודה מקדשים שלא במקום סעודה כדי לקיים מצות קידוש מהתורה וקידוש במקום סעודה אינה אלא מדרבנן, הרי מזה מוכח ג"כ שאין לבטל מצוה דאורייתא מחשש טעות לעתיד. וכן פסק המ"ב בסימן תרכ"ט סק"ג שבשעת הדחק שאין לו כמה לסכך יכול לסכך בנסרים שיש בהם ד' טפחים וגם מסיק שיכול לברך, ומכל זה מוכח ברור שאין לבטל מצוה דאורייתא משום החשש שכתב המג"א.

ז] ובשאלת אריה סימן ד' ד"ה ונחזור וז"ל "ועוד מצד הסברה אי אפשר לומר כן דמפני הסייג שלא יאמר אדם עדיין יש לי זמן ובתוך כך יעלה עמוד השחר ויעבור זמן ק"ש, מהאי טעמא בטלו חכמים את זה שלא קרא קודם חצות ממצות ק"ש ואינו רשאי לקרות עוד, ולא מצינו בכל מקום אלא שלא יבוא לידי איסור מצד אחר, כגון סדין שבטלו מן הציצית גזירה משום כסות לילה דה"ל כלאים שלא במקום מצוה, וכן כל הני דמייתי ביבמות צ"א ערל הזאה איזמל דבכל הני יש לחוש שלא יבוא לידי איסור של תורה בקום ועשה מצד אחר הלכך בטלו מ"ע של תורה בשב ואל תעשה שלא יבוא לידי איסור דאורייתא בקום ועשה, אבל הכא אין סברה לגזור ולבטל מצוות ק"ש בודאי ממאן דלא קרא קודם חצות מפני סייג והסייג הוא נמי מפני חשש בטול מ"ע בשב ואל תעשה. וא"כ מאי אולמא דהאי מהאי לדחות זה בפני זה. ועוד היאך אפשר לבטל עכשיו מצות ק"ש בודאי ממאן דלא קרא קודם חצות מפני סייג של ספק ק"ש אחרת שלא יבוא לסמוך על שהות שיש לו ובתוך כך יעבור הזמן, והאיך נניח את הודאי דק"ש זו מפני חשש הספק ק"ש אחרת, הא ודאי דבר שאין הדעת סובלתו וכו'" עכ"ל.

ח] והנה טענת השאג"א לשיטת תר"י כ"ש שדוחה סברת המג"א שאסרו חכמים לעשות תקנה לפטור טלית מציצית דאורייתא כדי שלא יבוא פעם אחרת לבטל ציצית המחויב מדרבנן, ואף לפי מה שכתבנו באות ד' שהמג"א כתב כן שסובר שאיסור להכניס עצמו לאונס אינו איסור תורה משום חשש שיעבור בעתיד איסור דרבנן בטלו ממנו כעת איסור דרבנן גם על זה יש לטעון עליו טענות השאג"א. מ"מ נראה שיש ליישב סברת התר"י בברכות הסובר שאסרו חכמים לקרות ק"ש אחר חצות, וטעם הדבר יש לומר שחששו חכמים שאם נתיר לו לקרות אחר חצות יש לחוש שמא ישהה מלקרות ויעלה עמוד השחר ודבר זה יקרה פעמים רבות לכן אסרו חכמים לקרות אחר חצות שזה אינו קורה הרבה פעמים ובטלו ודאי של פעמים מועטות מספק פעמים רבות וסיבת הדבר שקורה יותר שיאחר עד אחר עמוד השחר מאשר יאחר לקרות אחר חצות הוא מטעם המבואר בגמ' ריש ברכות, ואם יש לקרוא אחר חצות אז ישן קודם וידמה שיקיץ לפני עלות השחר ולבסוף ישן כל הלילה, אבל כשיודע שאין לקרוא אחר חצות יקרא לפני שנתו. ונאמר שהמג"א סובר כתר"י ולכן עדיף לדחות מצוה דרבנן של ציצית על ידי שמכניס עצמו לאונס מאשר לגרום שכמה פעמים יעבור על איסור דרבנן לפטור טלית שאולה מציצית.

ט] אמנם התוס' סוכה שהבאנו באות ה' והרא"ש שם הם סוברים כהשאג"א ולא כתר"י והמג"א, שהרי לשיטתם אין דוחים מצוה כעת מחשש שמא פעמים אחרות יבטל המצוה, ויתכן שגם תר"י מודים לתוס' ורא"ש ורק במצוות ק"ש לאחר חצות שיש אונס שינה החמירו ולא בשאר גזירות דרבנן, אבל המג"א בודאי פליג על השאג"א הנ"ל וגם פליג על התוס' והרא"ש וכמו שביארנו וצ"ע.

י] והנה מכל מה שכתבנו אין להוכיח מזה לענין אם מותר לחפש דרך ועצה להתיר דבר האסור, שאף לדעת התוס' והרא"ש והשאג"א אין ראייה להתיר, שער כאן לא התירו אלא לקיים מצוה דאורייתא על ידי שיעבור על איסור דרבנן, אבל כשאינו מקיים מצוה דאורייתא אין לנו ראייה להתיר, אף שאינו עובר איסור בעצה שעושה.

וכן אין להוכיח משיטת תר"י והמג"א לאסור, שעד כאן לא אסרו אלא במקום שיש חשש שיעשה כן בזמן אחר ויעבור על איסור דרבנן, משא"כ כשיש בעצה היתר גם מדרבנן בזה מותר, וכפשטות נראה כן שמותר, שהרי התירו לתת הכלי מתנה לגוי ולחזור ולשאול ממנו, והנה מוכח שמותר דבר זה. אכן בש"ס מצינו כמה מקומות שאין ראוי לעשות כך. מה שאמר בגמ' מנחות מא, א שבעידן ריתחא ענשינן לעושה טעדיקי לפטור עצמו ממצוות ציצית על ידי שילבש סדינא בקיץ וסרבלא בחורף, וכן אמרו בגמ' ברכות לה, ב בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים וכו' דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגין כדי לפוטין מן המעשר, ובתוס' גיטין דף לו, א ד"ה מי כתבו שפרזבול מועיל מהתורה שאינו משמט והלל לא תקן תקנה חדשה רק לימד העולם לעשות פרזבול, ומ"מ הקשו בגמ' איך אתי הלל לבטל דין תורה של שמיטה, שלא היה לו ללמד עצה לבטל שמיטת כספים. וכן מצינו שאסור לאדם לסגור עיניו לפני שבא חכם כדי להיפטר מלקום מלפניו ועל זה נאמר ויראת מאלוקיך. [קידושין לב, ב וכפתחי תשובה יורה דעה סימן רמד ס"ק ג נראה שסובר שהסוגר עיניו לפני שבא החכם נפטר מלקום שאין אדם מצווה לקום רק ברואה ומ"מ אסור שמפקיע עצמו מהמצוה, ומה שר' יוסף קם לפני אמו אף שהיה סומא מתרץ בפ"ת שלפני אב ואם גם סומא חייב מדין מורא אבל לפני ת"ח שאינו רבו שאינו חייב ודין מורא פטור כשאינו רואה את החכם עי"ש], הן אמת שמכאן נראה שאיסור גמור הוא להפקיע עצמו מהמצוה שהרי למדו האיסור מויראת מאלוקיך וזה עשה גמור, ואילו ביטול מצוות ציצית לא אמרו רק שבעידן ריתחא ענשינן הרי שאינו איסור גמור, זולת אם נאמר שהתורה גילתה איסור זה רק בפני קימה בפני ת"ח ואין למדין ממנו למצוה אחרת וצ"ע.

ונראה לענ"ד שכל זה אינו אסור אלא שלבסוף אינו מקיים מצוה אף שעשה עצה שיפטר מחיוב המצוה, מ"מ גם זה אסור וכמו שביאר רבינו יונה בשערי תשובה שנענש בעידן ריתחא על שלא חמד המצוה בלבו, וזה גופא האיסור, שאינו מחפש מצוה שמראה שאינו אוהב המצוה, אבל כשעושה עצה שאינו מבטל מצוה בזה, רק שעל ידי העצה יכול להגיע למטרתו בזה מותר ואין בזה שום סיבה לאיסור.

[ואביא כאן המקומות שמצינו בגמ' ופוסקים. א) משנה פסחים פ"ג מ"ג כיצד מפרישין חלה בטומאה [הרי אינו יכול לאפותה ביו"ט של פסח מאחר שאינה ראויה לאכילה ולהשהות ולשורפה אי אפשר שמא תחמיץ ולהאכילה אי אפשר שאין מבערין קדשים ביו"ט, רע"ב] ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ר' יהודה בן בתירה אומר תטיל בצונן וכו'. הרי שר' אליעזר נתן עצה איך לאפות ביו"ט מבלי לעבור איסור עצה הילכתית שמותר לאפות טבל טמא ביו"ט, שכל אחד ראוי לו לאכול אף שאחד מהם ודאי אסור, ור"י בן בתירה נתן עצה מציאותית לגרום שלא יחמיץ וע"כ הטעם שאין זה דומה למה שאסור ליתן עצה להפקיע מצוות שמיטה ושאר הדברים שכתבנו ששם מפקיע עצמו על ידי העצה מקיום מצוה של השמטות חוב בשביעית משא"כ בעצה לאפות ביו"ט אינו מפקיע שום מצוה. ב) משנה סוכה פ"ד משנה ד' מצות לולב כיצד יו"ט הראשון של חג

שחל להיות בשבת מוליכין לולביהן להר הבית וכו' ומלמדים אותם לומר כל מי שבא לולבי בידו הרי הוא לו במתנה למחר וכו' והחזנין זורקים לפניהם והם מחטפים ומכין וכו' התקינו שיהיו נוטלים כל אחד בביתו, הרי שלמדו לעם עצה איך לקיים מצות לולב אכן מכאן יש לדחות שאפשר שרק במקום קיום מצוה למדו עצות [ולפי זה יש גם מקום לדחות ראייה ראשונה שגם באפייה ביו"ט יש מצוה של שמחת יו"ט]. אכן אין זה ברור שהרי אפשר לקיים המצוה בבית ולא להביא להר הבית וכדרך שתקנו לבסוף, זולת אם נאמר שיש מצוה מיוחדת ליטול לולב בביהמ"ק לקיים ושמחתם לפני ד' אלוקיכם. וא"כ יתכן שגם בנטל לולב בביתו כיום הראשון עדיין יש מצוה ליטול בביהמ"מ משום מצות ושמחתם. ונמצא שלמדו עצה לקיים מצוה, ומה שלבסוף תקנו שיטלו בבית משום סכנה בטלו חכמים מצוה זו, שיש כוח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, וצ"ע. ואין לדחות עיקר דבריננו שאין זה שלמדו אותם לומר כל מי שבא לולבי בידו הרי הוא לו במתנה בגדר עצה וטעדיקי לשנות דינים, אלא זה דרך רגילה של נתינת מתנה. לענ"ד נראה שאינו כך שהלימוד שיאמרו כל מי שבא לידו הרי הוא לו במתנה אף שאין למקנה רצון גמור לכך, ועוד שיש בזה ענין של ברירה שנותן למי שלבסוף יחטוף לולבו. ועיין שאגת אריה שלכן יש ברירה בזה מאחר שחלות הקנין הוא בשעה שחוטפו ואז הדבר מבורר למי נותן המתנה. ועיין בקצה"ח סימן ס"א סק"א שסובר בדעת הרשב"א שגם בזה שבשעת החלות מבורר מ"מ אומרים בזה אין ברירה, ומדמה לה למקנה דבר שלא בא לעולם, שאינו קונה אף שחלות המכירה בשעה שבא לעולם מ"מ המעשה קנין שעושה בשעה שלא בא לעולם אינו מועיל לקנות גם כשיבוא לעולם כך אינו מועיל המעשה קנין בדבר שאינו מבורר שיחול אחר שיתברר. ולסברת הקצה"ח יש לדחוק שלמדו את העם לומר שנותן במתנה אחר שחטפו שנמצא שבשעת אמירה כבר מבורר הזוכה, אכן מלשון המשנה נראה שאמרו כך לפני שבת, וצ"ע. עכ"פ יש בלימוד שלמדו את העם משום עצה לאפשר לקיים מצות לולב גם על ידי חטיפה, ובפשטות מוכח מזה שלא הקפידו חכמים אלא שלא לעשות טעדיקי ליפטר מהמצוה שנמצא שלא קיים וחסר לו המצוה, והטעדיקי לא הועיל לו רק שלא ביטל המצוה אבל גם לא קיים, אבל לעשות טעדיקי להתיר לו דבר איסור בזה לא הקפידו חכמים שמאחר שעל ידי הטעדיקי הותר האיסור, למה לא יעשה כן.

ואביא שמונים מקומות שמצאתי בגמ' ופוסקים שהורו לעשות טעדיקי ואבאר כל אחד לפי מספרם.

(1) עצה שתאסר בהנאה כסף קידושין, שם עשו טעדיקי שלא יהא איסור אשת איש, שלא יחולו הקידושין, ובזה אין קפידא שאינו מבטל שום מצוה אלא מונע איסור אשת איש.

(2) מי שהחשיך בדרך מוליכה פחות פחות מד' אמות. שם אסור מדרכנו, ולא התירו אלא מחשש שבאם לא נתיר יעבור איסור דאורייתא. וכמו שמפורש בגמ' שבת קנג,ב. ויש לעיין אם למדים מכאן למקום אחר, דהיינו שבכל מקום שיש חשש שיעבור איסור תורה מתירין לו איסור דרכנו, או שרק במקום שהתירו

חכמים מפורש מותר שיש כוח ביד חכמים לעקור איסור דרבנן אבל במקום שלא אמרו לא נתיר.

(3) בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. גם בזה התירו איסור דרבנן במקום פסידא, אף שלא התירו אמירה לעכו"ם בהדיא רק בלשון כל המכבה אינו מפסיד, ואין המקום כאן להסביר למה לשון זה מקיל על האיסור אמירה.

(4) מותר להעמיד כלי חרס מלאה מים לכבות הדליקה, גם כאן התירו איסור גרמא משום פסידא. ונראה שאין ללמוד מהדינים שבמספר 3 ו 4 שמותר לעשות טצדקי להתיר איסור, שמאחר שכאן ההיתר משום פסידא א"כ אף אם נאמר שאסור לעשות טצדקי להתיר איסור מ"מ במקום פסידא כמו שהתירו איסור גרמא התירו טצדקי המתיר האיסור.

(5) עצה שיאפשר התחייבות לגרש על ידי שימחול לאשתו כל השיעבודים שיש לה עליו אם יעשה כך, וממילא אם יעשה כך השיעבודים שלו קיימים ואילו שיעבודי אשתו אינם קיימים, ולכן יסכים לגרש. הרי שעשינו טצדקי ותחבולה לחייבו לגרש ובלי תחבולה זאת לא היה מגרש. ומזה נראה שאין איסור להמציא תחבולות לגרום לדין כל שאינו מתבטל ממצוה על ידי תחבולה.

(6) עצה ללות ברכית שראובן יתחייב לשמעון אלף זוז לשלם בסוף השנה, ושמעון יחזור ויתחייב לראובן אלף זוז לשנה, ואח"כ ראובן ושמעון מוכרים שטרותיהן ללוי כל שטר בתשע מאות זוז ונמצא שלוי נתן כעת לכל אחד תשע מאות וקיבל סוף השנה אלף מכל אחד, מותר. הרי שמותר לעשות תחבולה ליקח רכית בהיתר. ונראה שאינו דומה תחבולה להתיר איסור לתחבולה ליפטר ממצוה, שתחבולה להתיר איסור כיון שאין איסור כשעושה התחבולה מותר משא"כ כשעושה תחבולה ליפטר ממצוה סוף סוף חסר לו מצוה.

(7) שני מצורעין שנתערבו קרבנותיהן ומת אחד מהם כותב נכסיו לאחר ומביא קרבן עני. בזה ג"כ אינו מבטל מצוה שהרי מביא קרבן עני. ועוד אדרבה אם לא יעשה התחבולה אינו מקיים מצות הבאת קרבן כלל. אכן מדין זה יש ללמוד שמותר לעשות טצדקי גם כשיש הערמה שהרי מה שכותבין נכסיהם לאחר מסתבר שאינו אלא בדרך הערמה ולבסוף האחר מחזיר לו והנה בתוס' שם דף ע,א ד"ה ומת כתבו שמותר להקדים הקרבן בלא סמיכה משום תקוני גברא, ובמקום שאין שם תיקון גברא כגון שולח חטאתו ממדינת הים שם לא התירו להקריב בלא סמיכה. וצ"ל שבשביל תיקון גברא התירו חכמים איסור, אכן אינו אלא איסור דרבנן שהרי אנוס הוא, והאיסור הוא משום מכניס עצמו לאונס וכבר כתבנו באות ג' שאסור מדרבנן, ובמקום תיקון גברא התירו איסור דרבנן.

(8) ללבוש בגדי צבעונין כדי שלא לטמא בכתם. וגם זה מתפרש שמותר לעשות טצדקי שלא יבא איסור.

(10) עצה לממזר לישא שפחה, גם זה מוכיח שמותר לעשות טצדקי למנוע איסור. אכן לדעת הרמב"ם שלכן מותר בשפחה, שאיסור שפחה מדרבנן, ובמקום לטהר זרעו התירו לו איסור שפחה. לפי זה אין ראייה לדין שכיון שהתירו לו איסור דרבנן כל שכן כשהתירו לעשות טצדקי, אבל במקום שלא מצינו שהתירו איסור אין ראייה שמותר לעשות טצדקי.

11) להכניס מטתו למקום הגשם להתיר להוציא הדלף משום גרף של רעי, מזה מוכח שהותר לעשות טצדקי להתיר איסור. אכן מזה יש ראייה שהתירו טצדקי להתיר איסור דרבנן כטלטול מוקצה אבל אין ראייה לאיסור תורה. והנה בדין זה להלכה קי"ל שאין עושין גרף של רעי לכתחילה. ונראה לענ"ד שאין טעם האוסר משום שסובר שאסור לעשות טצדקי להתיר איסורין אלא שסובר שבמקום שעשה לכתחילה גרף של רעי אין כאן היתר כלל שהרי טעם ההיתר של גרף משום שמאוס ומצער ולא גזור במקום כזה, אבל כשעשה לכתחילה הרי אין כאן צער, שהרי היה יכול לא לעשות הגרף ולא יצטער ונמצא שאין כאן היתר וגם אם יעשה גרף של רעי אסור לו להוציאו.

12 13 14 15 16 17) עיין מספר (25) כל אלו המקרים דומים למקרים שכבר נתבאר.

18) מותר לעשות מום בבכור קודם שיצא, אכן כל זה בזה"ז, אבל בזמן שבית המקדש קיים אסור שמפקיע מהמצוה של הקרבה.

19) מערימין על הבכור שאומר אם זכר יהא עולה, ואם אינו מקדיש כלל בזה יש לעיין איך מותר הרי מפקיע המצוה של בכור, ואף שגם הקרבת עולה מצוה היא, מ"מ בבכור ישנם שתי מצות, אחת הקרבה בתור קרבן, ב' נתינתו לכהן, והרי אמרו בגמ' בכורות ג, שאסור למכור לגוי שמפקע להו גם ממצות נתינה לכהן, אבל מום מותר בזה"ז שאינו מפקיע ממצות נתינה, אכן מבואר בגמ' תמורה כד שרק לומר אם זכר עולה מותר להערים, אבל לומר אם זכר שלמים אסור ומבואר שעולה שקדושתה חמורה יותר מותר לשנות, והיינו שמצוה עולה חשובה יותר מבכור אף שיש בבכור מצוה נוספת.

20) מערימין על מעשר שני. בדין יש לעיין איך הותר הרי מפקיע מצות הוספת חומש, והרי מבואר בגמ' ב"מ נד שחומש אינו מעכב שארבע בארבע פריק והחומש הוא למצוה, וא"כ איך הותר להערים להפקיע המצוה ועיין להלן שהבאנו תירוק.

21) צבע תפילין שלא לשמה יחזור ויצבע לשמה, מג"א. והנה אף שכאן הטצדקי בקיום מצוה מותר כיון שלבסוף יקיים המצוה כתיקונה.

22) גם זה עצה למנוע איסור ומותר לכתחילה.

23) ביש לו אח מומר, להתנות שמקדש בתנאי. ונראה שאף שבתנאי זה מפקיע מצות יבום ואסור להפקיע מצוה, מ"מ מאחר שהיבם לא יקיים המצוה ותשאר עגונה נמצא שאין כאן הפקעת מצוה אלא הפקעת איסור יבמה לשוק, אכן לפי זה בהיה לו אח אלם שיכול לקיים יבום רק אינו יכול לקיים חליצה, בזה לא נתיר. ומהפוסקים נראה שגם בזה המנהג להתנות. ואולי בזה"ז שאין נוהגים ביבום שחוששין לדעת אבא שאול שוב לא תתקיים המצוה בכל אופן, ואין בתנאי הפקעת מצוה בפועל רק הפקעת איסור ומותר.

24) ליתן אתרוג בתנאי ע"מ להחזיר. בזה אין מפקיעין את המצוה אלא אדרבה ניתן אפשרות לקיים המצוה ומותר.

25) בקונה בית בא"י בודאי מצוה לעשות טצדקי לעשות קנין שאינו אסור מן התורה. וכן מספר 16 ומספר 15.

(26) גם עצה זו אינה מפקיעה המצוה.

(27 28) נתבאר לעיל.

(29) ליתן אפר בקדירה, עצה זו בא למנוע איסור ומותר לכתחילה ואף אם נאמר שאסור לעשות כן לכתחילה הוא מטעם שנותן טעם לפגם לא התירו אלא כדיעבד, וכך נראה ממה שפסק הרמ"א שמים אסור גם בנטל"פ. והסברה להתיר שיכול שזה נתחבר כדיעבד שאין יודעים אם יש איסור בקדירה.

(30) נשמט וושט אין לו בדיקה מבחוץ כיצד יעשה אם עוף הוא בודק הקנה מבחוץ ושוחרט ואח"כ מהפך הוושט ובודקו מבפנים. בדבר זה יש לעיין שהרי לכתחילה צריך לשחוט ב' סימנים אכן להצעה שזהו רק לכתחילה יש לומר שבמקום פסידא נחשב ככדיעבד, וכמו שנתבאר בט"ז יו"ד סימן צא סק"ב ששעת הדחק כדיעבד דמי לדעת רש"י חולין כא, ב ד"ה ואינו שסובר ששחיטת שני סימנים בעוף אינו מן התורה ולכן מותר גם לעשות טצדקי.

(31 32 33 34) כל אלו אינם מפקיעים מצוה רק מפקיעים איסור.

(35) נתבאר לעיל.

(38) מחוסר כפורים ערב פסח מקריב אחר תמיד של בין הערביים ומעלה על המזבח בפשטות נראה שבאופן זה אינו מבטל עשה כלל אכן ממה שלא הוזכר בגמ' שכל קרבן ניתן לשחוט אחר התמיד אלא הוזכר רק כאן במחוסר כיפורים ערב פסח, מזה נראה שגם במעלה על ראש המזבח יש איסור אולי מדרבנן ולא התירו אלא משום צריך הקרבת הפסח וצ"ע.

(39) ר' טרפון קידש ג' מאות נשים בשני בצורת להאכילן בתרומה ובירושלמי מבואר שהיו קידושי הערמה גם זה מובן שהרי אין כאן ביטול מצוה, ואף שאכילת תרומה מצוה היא ומברכים עליה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, וכמבואר בגיטין יג, א שיש מצוה באכילת תרומה, ועיין בפי"ה מ"ש שם בגיטין, אכן מכיון שהאשה נתקדשה ממילא נתקיימה המצוה. ויש לעיין איך אכלו הג' מאות נשים בתרומה, הרי אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה. ויש לומר שכיון שכל הקדושין היה בהערמה וכל מטרתה להאכילן בתרומה אין חשש שתאכל בתרומה, שהרי אין כאן חשש סמפון, והרי זה כקיבל עליו שאוכלת. ומשום גזירה שמא תשקה מדובר שקבע זמן, וכבר הגיע שדוכתיה קבע לה.

(40 41 42 43 44) כל אלו אין בהם ביטול מצוה אלא התרת איסור ומותר לעשות טצדקי.

(45 46 47) כל אלו ג"כ אין בהם ביטול מצוה ומותר לעשות טצדקי.

(48) בסדין של צמר יעשה קרן אחת עגולה. בזה יש לעיין הרי מבטל מצות ציצית ונראה שכיון שאין החיוב ברור וכמו שכתב המג"א שם שאפשר שאין חיוב ציצית אלא בלבישה ולא בהעלאה, ובאופן כזה שמקיל בודאי עדיף לעשות טצדקי לצאת מידי ספק, ולכן החמיר רק בסדין של צמר לעשות עגולה ולא החמיר בשאר מינים שהם מדרבנן.

(49 50 51 52 53) כל אלו באים רק להתיר איסור ומותר.

(54) ישבע שלא לאכול כותבת ביוה"כ, ואז מותר לאכול חצי, שלא חזי לאצטרופי. ויש לעיין בזה שהרי יום הכיפורים עשה ולא תעשה, וכמו שכתבו התוס' ישנים

ביומא פב, א ד"ה בן שלכן מחנכין קטן להתענות, לא משום לאפרושי מאיסור אכילה ביום הכיפורים אלא מחנכין אותו במצות וענייתם, וא"כ נמצא שעושה טצדקי לבטל המצוה. ונראה שכל שאוכל פחות מכותבת ביום הכיפורים עדיין קיים המצוה של וענייתם, שהרי לא מייטבי דעתה באכילה זו, ולא שייך איסור חצי שיעור אלא באכילת איסור בין שאסור מכח לאו בין שאסור מכח איסור עשה אבל לבטל עשה בחצי שיעור לא שייך כלל ואף שחזי לאצטרופי מ"מ לא אסור מכח סברה זו אלא כשעושה כל האיסור וחסר בשיעור, אבל שחסר בעבירה כמו חצי מלאכה שעקר והוציא ולא הניח בזה אין איסור חצי שיעור, וכמו שכתבו אחרונים ריש שבת, זולת הרש"ש ואין כאן המקום להאריך, לכן אין בטצדקי זה משום ביטול מצוה של וענייתם. אכן יש לעיין אם אסור מדרבנן, שהרי לר"ל שאינו סובר סברה שחזי לאיצטרופי ומ"מ מדרבנן מודה שאסור וכמו שאמרו ריש פ' יום הכיפורים, א"כ גם בעצה זו יאסר מדרבנן. ואולי עצתם רק לחולה שיש בו סכנה שצריך לעבור איסור דרבנן כדי לא לעבור איסור דאורייתא ולכן עשו טצדקי זו. 56 57 58 59) ניחא ליה לחבר וכו' וכתבו התוס' שזה רק במקום שהאיסור נגרם על ידי הת"ח. וכל שאר המספרים בכולם מצינו טצדקאות במקום שאין מבטלים מצוה.

[ולענין אם מותר לעשות תחבולה על ידי הערמה, מהמקומות שהבאנו יש בהם הערמות כמו מספר 6, 19, 20, 36, 39, 44, 74, 18, 46, שאמר לאחרים להציל, ושם נראה שהוא הערמה, ושהרי אמרו בגמ' שירא שמים יחזיר לבעלים מה שהציל, שאינו מפקיר מרצונו, עיין ברש"י קכ, א ד"ה דלא שפירש שלא מרצונו הפקירו ולכן אין יר"ש נוטל ממון כזה ומחזירו הרי שאינו מפקיר בלב שלם וזה נחשב להערמה].

ואין להקשות איך התירו הערמה הרי אמור בגמ' ב"מ צ, א הני תורי דגנבין אמראי ומנגחים יתהון [ומסרסין אותם ואח"כ מחזירין לבעלים ומאהבת בעליו ישראל גונבו העכו"ם שהוא מכירו ומסרסו כדי שיהא יפה לחרישה רש"י] שלח להו הערמה אתעביד ביה אערימו עליהו ויזדבנון. ע"כ. הרי שאסור להערים כדי שיסרסו. לענ"ד נראה שאין הערמה זו ככל הערמות שהתירו, שכל הערמות היינו שלולא הצורך להתיר האיסור לא היה עושה דבר זה כעובדא דר' טרפון שכל מה שקידש לג' מאות נשים, היה לא למטרת נשואין אלא לצורך להאכילן בתרומה, וכן מה שמערים על הבכור כל כוונתו בהקדש אינו משום שרוצה הקדש אלא כל כוונתו שלא יהיה בכור, ומ"מ מותר לעשות שגם מה שאדם רוצה מחמת סיבה אחרת ולא שרוצה גוף הדבר גם זה נחשב כרצון ונעשה עושה, וכן נתקדשו הנשים של ר' טרפון שאין הולכין אחר כוונה, אלא כל שרוצה מועיל, אבל הערמה שגנבו הגוים וסרסו שם הערמה הייתה לרמות העם שלא יבינו שהגוי עושה ברצון הישראלי וכל שעושה ברצון הישראלי אסור, או משום לפני עיור למ"ד שעכו"ם מצווה על הסירוס, ולכן כל שהישראל הכין השור שיגנב עובר לפני עיור. אכן אם האיסור משום אמירה לעכו"ם שבות כל שנעשה לצורך ישראל אף שאינו מצווה נחשב לאמירה לעכו"ם. וקשה ממה שאמרו בגמ' שבת קכא, א שלכן קטן שבא לכבות אין שומעין ועכו"ם שומעין לו, משום שקטן עושה על דעת אביו שיודע

שאביו נוח לו בכך ועושה בשבילו, משא"כ גוי אדעתי' דנפשיה עושה. וברש"י שם ואפילו יודע העכו"ם שהישראל נוח לו הוא להנאת עצמו מתכוין שיודע שלא יפסיד עכ"ל רש"י. וקשה א"כ גם גבי השור שגנבו העכו"ם נאמר כן שעכו"ם עושה שיודע שלא יפסיד וצ"ע. ואולי חושדין שהישראל אמר לגוי שיגנוב ויסרס, או יתכן שלא התירו להניח לגוי לכבות מטעם סברה שעביד אדעתי' דנפשיה רק במקום דליקה שהוא הפסד אכן גם סירוס יש לומר שהוא הפסד שנוח לחרוש בשור מסורס וצ"ע. עכ"פ הערמה כזו בודאי אסור. ונראה שמה שמצינו שבסימן תצ"ח באותו ובנו שנפלו לבור מעלה הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים ומעלה השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט. ונראה שגם הערמה זו יש בה אמת, והיינו שבאמת רוצה לבחור איזה מהן לשחוט ואם כיון לזה מותר, שכמו שהותר אוכל נפש כך הותר גם לבחור היותר מובחר, ואף אם כבר העלה בהמה אחת הותר לו להעלות השני אם השני יותר מובחר, ולבסוף בוחר מבין שניהם מי המובחר, והערמה שיש כאן הוא שאם לא היה רוצה לעשות שניהם היה שוחט את הראשון ולא היה מחזר אחר המובחר ורק כדי שיתאפשר לו לעלות שניהם מחזר אחר המובחר. ומה שכתב המ"ב שם בס"ק נח שהתירו לו הערמה משום צער בע"ח, ואף שהוכחנו שתמיד הערמה מותר, נראה שכאן אינו גרע שהרי אדם זה אינו מהדר לאכול המובחר, וא"כ יתכן שלאדם זה אסור לטרוח עבור מובחר מאחר שמוכן היה לאכול גם האיני מובחר, ולכן אין כאן היתר גמור. ועדיין יש לעיין מהדין בסימן שי"ד סי"א "אם היה היין יוצא דרך הנקב אסור לסותמו ואפילו ליתן בו שום דרך הערמה לומר שאינו מכין אלא להצניעו שם ואם הוא ת"ח מותר לו להערים בכך". ובהערמה זו קשה הרי כשהוא מערים כוונתו באמת לסתום וזה אסור. ונראה שאף אם מכין לסתום החבית אם גם מכווין להצניע השום מותר. וטעם הדבר או שאין האיסור אלא משום שמחזי כמתקן, וכמו שכתב המ"ב שם ס"ק מח, ולכן כל שמכוין גם להצניע אין כאן מחזי, או שיש לומר טעם אחר לפי מה שכתב הרשב"א שבת ק"ו הביאו הר"ן שם בצבי שנכנס לבית וסגר את הדלת חייב, שזה דוקא כשסוגר רק לצוד הצבי אבל כשסוגר גם לשמור הבית וגם לצוד הצבי מותר, והר"ן תמה על זה. ובאבני נזר כתב שדעת הרשב"א כך הוא שציד צבי על ידי סגירת הדלת נחשב בגרמא שהרי אינו עושה מעשה בצבי עצמו, ומה שחייב בסוגר הדלת הוא משום שהיא מלאכת מחשבת שכך דרך צידה, ולכן כל שחיוכו משום מלאכת מחשבת ומותר. ועל פי זה נראה שגם בסתימת כלי על ידי צרור וכדומה אינו נחשב למלאכה אף מדרבנן, אלא כשמחשב לסתום וכמו שכתב המ"מ פ"ב משבת ה"ב בקטימת קיסם שכל שאינו מחשב לעשות קיסם אין כאן מלאכה כלל וכיוצא בזה כתבו התוס' סנהדרין דף כו, א ד"ה לעקל ושם נחבאר לגירסת המהרש"א בתוס' שהטעם שבמחשב למלאכה שחייב הוא משום מלאכת מחשבת ולפי זה יש לומר שכל שמחשב לשני דברים כשקוטם גם להריח וגם לעשות קיסם שמותר שחסר במלאכה כל שאינו מחשב רק לקיסם ואם כן יש לומר שגם סותם חבית בשום וחושב גם לסתום וגם להצניע מותר ומ"מ בעם הארץ אסור שמא יבוא להתיר במקום שכוונתו יהיה רק לסתום ולא להצניע. ומה שאסרו בהערמה כאן בעם הארץ יותר משאר הערמות שלא מצינו שאסור בעם הארץ אולי

הטעם שכאן יותר יש לטעות בזה.

[ונהנה בשו"ת חת"ס אור"ח סימן ס"ב כתב וז"ל ואמנם אין כל המקומות שוין, לכן בשבת קלט ב' בהטלת שכר בחוה"מ דמותר להערים במלאכה דאורייתא וכו', ושם בש"ס מחלקים דהיכי דמוכחה מילתא אין מערימין אפילו בדרכן, (היינו שאסרו חכמים לתלות משמרת ביו"ט אלא אם תולה ומניח שם רמונים אז מותר אח"כ לסנן שמרים, אבל אסור להערים לתלות המשמרת כדי שיהיה אפשר לתלות רמונים. והטעם שאסור, שמוכח לאיסור שסתם תולה משמרת לשמרים הוא תולה, ואם לא יהיה רמונים ברישא להצניע בעלמא כי יהיב בה שמרים מוכח דלהכי תלייה), אבל להטיל שכר מותר להערים ולשתות מן השכר החדש אף שיש לו ישן שהרואה אומר לצורך המועד שאין הכל יודעין שיש לו מן הישן]. ובמנחות סז, ב מחלקים קצת בהיפוך דגזרו משום בעלי כיסים והיא הערמה למכור לנכרי להפקיע ממעשר דאורייתא, ולא אסור הכנסת פירות כמוץ או דרך גנים אפילו דאורייתא לאכילת קבע לשיטת התוס', ומחלק הש"ס בין פרהסיה לצנעא, והוא קצת בהיפוך וכו', מ"מ מבואר שאין כל המקומות שוין. ולענ"ד נראה ליישב על פי מה שכתבנו באות ט' שמותר לעשות טצדקי להתיר איסור ואסור לעשות טצדקי לבטל מצוה, א"כ ניחא שבגמ' שכתב מדובר להערים להתיר איסור ומותר, זולת במקום שיש חשש לרואים, לכן אסור לתלות משמרת רק אם יתלה שם רמונים, אבל בגמ' מנחות שם עושה טצדקי לבטל מצוות מעשר ולכן אמרו חכמים שפירות גוי חייבין גזירה שמא יבוא להערים. והקשו א"כ גם בחלה של גוי נחייב מטעם זה ותירצו שבחלה יכול לאפות פחות מכשיעור ויפטר ולכן לא חייבו חכמים. [ונראה שלאפות פחות מכשיעור אין איסור הערמה, ואולי הטעם שאינו עושה מעשה לפטור רק שאינו אופה כשיעור]. אבל מעשר גזרו חכמים אף שבידו להכניס דרך גנים מ"מ כיון שזילא ביה מילתא לא יעשה כן, לכן בהערים ומכר לגוי חייבוהו חכמים במעשר. כתב בחת"ס שם ד"ה אך ח"ל "ונ"ל קצת ראייה לדברי הגאון בכור שור [דסובר שאין הערמה כגון מכירה לגוי מועלת אלא לענין דרבנן, כגון מכירת חמץ שדי בביטול מן התורה אבל לא מהני להתיר איסור דאורייתא, כמו להתיר למכור בהמה לגוי בפסח שיאכילנה חמץ] דפריך אי הכי חלה נמי ומשני חלה אי בעי אפו לה פחות מה' רבעים וכו', ואס"ד לית ביה איסורא אלא הפקעת מעשר וחלה קשה הא בפחות מה' רבעים והכנסה כמוץ נמי מפקיע וכו' אלא ע"כ בעלי כיסים איסורא משום שאין דעת הגוי לקנות וכו'.

ובעניי לא זכיתי להבין דבריו הקדושים שא"כ שזה שחייבו חכמים מירוח עכו"ם במעשר הוא משום שמכירה לעכו"ם התבואה הוא מכירת הערמה א"כ מה מיישב הגמ' שלכן בחלה לא חייבוהו בגלגל עכו"ם שיכול לאפות פחות מכשיעור וליפטור מחלה, הרי אם יאפה פחות מכשיעור חלה באמת פטור משא"כ גלגול עכו"ם שאינו של העכו"ם רק שמכר לו ע"י הערמה באמת חייב, וכן במעשר שפריך הגמ' שיש בידו להכניס כמוץ או דרך גגות מה קושיה אם יכניס כמוץ או דרך גגין באמת פטור, משא"כ מרח על ידי עכו"ם שזה מכירת הערמה חייב. זולת אם נדחוק שחכמים גזרו על מירוח בהצטרף שניהם ביחד גם עשה טצדקי לפטור ממעשר וגם הטצדקי עצמו אינו פטור גמור שיש כאן הערמה, ובוה החמירו שחייב

שמעשר, משא"כ בהכניס דרך גגין שיש בזה רק משום טצדקי בזה לא החמירו. ולולא דברי החת"ס יש לומר כמו שכתבתי לעיל שעל פחות מה' רבעים לא גזרו שאין בזה טצדקי לפטור ממצוות חלה במה שאינו אופה שיעור, ומה שהקשו אי הכי גבי מעשר עבד לה וכו' שמכניסה במוץ אי נמי דרך גגים, יש לפרש שקושית הגמ' היא שיגזרו חכמים שגם המכניס במוץ ודרך גגים יתחייב כדרך שגזרו בממרח על ידי שמוכר לעכו"ם, ומתוך הגמ' שזילא ביה מילתא להכניס דרך גגין ולכן לא גזרו חכמים על זה. כן נראה לענ"ד.

ועוד יש לתרץ שלא חייבו חכמים למכניס פירותיו דרך גגין במעשר מדרבנן מחשש שמא יפרישו מפירות אלו על פירות שחייבם מן התורה, והתורם מפטור על החיוב לא חל, ומה שחייבו מה שממרח גוי ולא חששו לחשש זה, אפשר שמירוח עכו"ם שפטור מהתורה הלכה ידועה ואין חשש טעות משא"כ מכניס דרך גגין אילו היו חכמים מחייבין לא היה ידוע שהחיוב רק מדרבנן ויש חשש שיפרישו על החיוב. וכן יש לומר למה שחייבו מדרבנן פירות שגדלו בעציץ שאינו נקוב שגם זה ידוע, אכן מה שחייבו חכמים לקוח בזה יש לעיין אם זה דין ידוע שלקוח פטור מן התורה, ולדעת הסוברים שלקוח אינו פטור אלא בלקח לפני מירוח יש לומר שאולי לא שכיח שימכור לפני מירוח, או שאולי לא שכיח שיקנה חלק, וחלק יש לו משלו, משא"כ דרך גגין שרגיל שחלק הכניס דרך גגין וחלק דרך הבית. אכן ממה שחייבו חכמים לפני שראה פני הבית על ידי חמשה דברים חצר ומקח ובישול וכו', שם אין חשש, שהרי אם הפריש חל המעשר כמו תורם לפני גמר מלאכה.

והנה בחיי אדם הלכות פסח כלל קכה בנשמת אדם אות ח' ד"ה ואמנם כתב שלהכניס תבואה במוץ מותר לכתחילה שכך אמרו מערים אדם ומכניסו במוץ ולשון זה מוכיח שמותר לכתחילה משום שעדיין לא נתחייב כלל במעשר, אבל להכניס דרך גגין לא אמרו שמערים, ואדרבה אמרו לא כדורות האחרונים משמע דלאו שפיר עבדי כיון דכבר מירחו וחל עליה שם מעשר כדאיתא בביצה האי מידגן והאי לא מידגן וכו' אלא כיון שראו חכמים שהעניות מתרבה לא מיחו בידם ע"כ. והנה אף שגם לאחר מירוח עדיין לא נתחייב בתו"מ שהרי לא ראה פני הבית מ"מ יש לחלק שכלא נתמרח אין כאן חיוב כלל שאינו דגן, משא"כ לפני מירוח אין פטור בעצם התבואה רק שחסר עוד תנאי של ראית פני הבית, ולפי סברה זו יוצא שמותר להערים ולפטור עצמו ממצוה כל זמן שעוד לא בא עיקר החיוב. ומה שאמרו שענשינן אעשה כשעושה טצדקי לפטור טלית מציצית היינו רק בלובש סדין בקיץ. שסדין מן התורה חייב רק מדרבנן פטרוהו משום שעטנו גזירה משום כסות לילה וכמו שכתב רש"י מנחות מא, א ד"ה דמיכסי, ולכן הרי זה כבא לפטור עצמו מדבר שמכבר יש עיקר החיוב, אכן לפי"ז קשה ממה שחייבו מירוח עכו"ם גזירה משום בעלי כיסים שימכרו התבואה לעכו"ם לפני מירוח והרי המכירה לפני עיקר החיוב דהיינו לפני המירוח וצ"ע.

אכן לולא דברי הנשמת אדם יש לומר שלכן מותר לכתחילה להכניס התבואה במוץ שלה שאינו עושה מעשה טצדקי, אלא מכניס התבואה לביתו כשהיא במוץ ובזה אין כאן מעשה מיוחד לפטור, משא"כ להכניס דרך גגין שאין אדם עושה כך

אלא כדי לפטור ממצוה זה נחשב לטצדקי שאסור, וכן מה שהבאנו לעיל באות ט' שאסור לסגור עיניו לפני שמגיע חכם, לפי סברתנו מובן שיש כאן מעשה שאין אדם עושהו אלא משום טצדקי, ולסברת הנשמת אדם צריך לומר שגם ברואה חכם מרחוק כבר נתחייב בעיקר החיוב רק שחסר תנאי בחיוב שיתקרב החכם לתוך ד' אמותיו, ושם בנשמת אדם ד"ה ומעתה כתב וז"ל "הנה בודאי לא התירו למכור חמץ אלא על צד הדוחק שהרי מפקיע ממנו מצות ביעור חמץ ולכן בק"ק פראג לא נהגו למכור אלא לעושי יי"ש אבל לא ללוקחים מהם ומוכרים ולא רשאים לקנות אלא בעיניו שלא ישאר כלום אצלם וכמש"כ האליה רבה בהדיא", והטעם נ"ל כדי שלא לבטל מצות תשביתו עכ"ל הנשמת אדם. ולכאורה אינו מובן שהרי מפורש בגמ' שבית הלל מתירים למכור חמץ לגוי בערב פסח ולא אסרו מכח שמבטל מצות תשביתו, ולפי דרכנו מיושב שמכירה לגוי אינו מעשה שמטרתה טצדקי לפטור מתשביתו, שהרי כל השנה הדרך למכור לגוי, רק במוכר דרך הערמה מכירה כזו היא מעשה טצדקי לפטור עצמו ממצוה זוה אסור. ויסוד לסברה זו יש ללמוד מתוס' ערכין ב,ב ד"ה הכל "בעידן ריתחא ענשינן אעשה היינו דוקא באותן הימים דכל הטליתות היו בת ארבע כנפות איכא עונש לאותו שמשנה אותו ליפטר אבל בזמן הזה שרוב הטליתות פטור אין עונש למי שאינו קונה ארבע כנפות" עכ"ל. ובעיקר דברי הנשמת אדם שמבטלים מצות תשביתו כשמוכרין חמץ נראה שכל זה אם נאמר שמצות תשביתו הוא מצוה חיובית, אבל אם אינו אלא בגדר איסור כל שאינו משבית וכמו שחקר המנחת חינוך ריש מצוה ט' בזה אין איסור. וכמו שהעלינו שאין איסור לעשות טצדקי להפקיע איסורים.

מה שכתבנו להקשות במספר 20 איך מותר להערים על מעשר שני הרי מפקיע עצמו ממצות חומש, בחת"ס הנ"ל ובנשמת אדם הנ"ל כתבו לתרץ על פי הירושלמי פ"ד מ"ד ממעשר שני "למה מערימין מפני שכתוב בו ברכה" ופירש בחת"ס שכיון שכתוב ברכה התירו חכמים להערים ולבטל מצות חומש כדי שירצו העם לפדות ולקיים הברכה.

מסקנת הדברים שמותר למצוא טצדקאות להתיר, כל שעל ידי התחבולה מותר ואין אפילו איסור דרבנן, ואסור לעשות טצדקי לבטל מצוה ולעשות טצדקאות באופן שיהיה אסור מדרבנן במקום שאם יעשה הטצדקי יצטרך לעבור איסור תורה בקום ועשה, כגון לחולה שיש בו סכנה בזה מותר וחייב למצא טצדקי. אבל אם יעבור איסור תורה בשב ואל תעשה בזה דעת המג"א שאסור לעשות טצדקי שאם יעשה יש חשש שיעשה כן במקום אחר ויעבור איסור דרבנן, ולכן עדיף לבטל מצוה דאורייתא בשב ואל תעשה. ודעת השאגת אריה שגם בזה עדיף לעבור על איסור דרבנן מאשר לעבור דאורייתא בשב ואל תעשה. ודעת התר"י כהמג"א, ואילו מהתוס' והרא"ש נראה כרשב"א, ויתכן שגם לר"י הדין כך כהתוס' זולת בק"ש לאחר חצות.

ולענין אם מותר לעשות טצדקי בדרך הערמה נראה שדעת החת"ס שכל מקום שלא נתבאר בפירוש שאסרו חכמים, מותר.

בדין חזרת היוצא להציל

[א] מקרוב נשאל בשערים המצויינים בהלכה בדבר חזרת אמבולנסים ורופאים מפעולות הצלה לתחנות שלהם ולדירותיהם. ועי' בשו"ת אגרות משה או"ח חי"ד סי' פ' והלכה ורפואה ח"ג עמ' נג שנשאל וז"ל בדבר אלו שנתאגדו בנוא יארק וברוקלין לחבורה להצלת נפשות כאשר שכמה פעמים אירע ככאן שאוכלוסי ישראל בחסד השי"ת הם מרובים, שאדם אחד בין בבית בין ברחובות פוסק מלנשום וכשמביאין לו שמה תיכף מיכל חמצן (אקסעדוזען טענק) ועוד מיני כלים מדברים המועילין תיכף ממש הוא הצלה גדולה ויש שיותר לא צריך ויש שמועיל עד שיוכלו להביאו לרופאים באיזה בית חולים שבענין זה הוא ממש הזריזות אף לרגעים נחרץ מאד לקיום נפשו, ובלא זה עד שיבואו רופאים מבית החולים ומבתייהם נמשך זמן עד שכבר אין תועלת, ודאי דבר גדול הוא וישר חילם וכוחם ויתברכו מהשי"ת כל החברים שנתאגדו לעשיית עניני הצלה אלו לשם שמים להצליח במעשה הצלתם ולהתברך בכל.

וכשאירע זה בשבת ויו"ט ומצוי גם שיארעו שנים ושלושה במשך השבת בלילו ויומו הרי ודאי לילך עם מיכל החמצן למקום שנמצא החולה תיכף בין למקום קרוב מאד שהצורך הוא שהחבר שנודע ראשון ילך תיכף למקום שנמצא המיכל בידו שהוא הוצאה והכנסה לכרמלית ואף לרה"ר ועוד מלאכות הצריכין לכך שהוא בעיני חשמל (עלעקטרי) וכדומה ובין למקום רחוק אף במקצת שאם ילך ברכב (מאשין) יהיה זה אף רק במשהו זמן קודם אף שניתוסף הרבה מלאכות בהולכת הרכב בהבערת הגעז ובכיבוי הא ליכא שום ספק דאפי' כמה מלאכות נידחו בשבת לפקוח נפש אפי' לספק רחוק וכ"ש בזה שהקדימה הוא עיקר גדול בהצלה זו, ואף אם בריצה יבא אף בלא רכב בקרוב הרי יהיה עייף ולא יוכל לעשות מה שצריך וכו'. אבל עיקר מה שיש לדון הוא לענין החזרה לביתו ממקום החולה כשהוא במקום רחוק וא"א לילך רגלי ואף אם אינו רחוק כל כך אבל הוא כלילה שיש לחוש לילך רגלי מצד הרוצחים שמצוין עתה ולהשאר שם כל השבת ואף רק זמן גדול כעד היום ואף באם כשיצטרך לשהות בזה זמן גדול יש לחוש שבני ביתו לא יניחוהו בפעם אחר וגם שהוא עצמו יתירש, אם יש להחיר לבוא בחזרה בנסיעה ברכב. וזה פשוט שבמקום ריבוי האוכלוסין שמצוי שאפשר לקרות לעוד אינשי שיש צורך גם למיזל כי לא הכינו עוד מיכל שיש צורך גדול להביא המיכל בחזרה ברכב אבל הנידון הוא כשיש עוד מיכל במקום שנמצאים חברי אגודת הצלה זו, וגם יש עוד חברים מאגודת הצלה זו, שהוא רק לענין איש זה אם ראוי לחזור בנסיעה ברכב בכלל וגם אם ליכא נכרי שאפשר לסמוך עליו מצד חשש ההתרשלות עכ"ל. ומסיק שם (דף קס"ג סוף ע"ב) וז"ל ברור שבעובדא דידן מותרין לחזור כדי שלא להכשילן לעתיד לבא עכ"ל.